

Fig. 29. U 320. Kimsta, Skånela sn. Efter B 40.

Till läsningen: De tre äldre läsningar, som finnas, äro i stort sett överensstämmande. Helgonius har 2 **u**, men Peringskiöld och Celsius **y**. De båda sistnämnda ha sk efter 10 **t**. Alla tre ha **t**-runorna (10 och 16) med bst endast **t**. v.; i **s**-runan (15) saknas nedre stapeln.

Om namnet *Kylfingr* se Sö 318. Brate förmodar, att *Kylfingr* på U 320 avser samme person som på L 540 Norslunda, Norrsunda sn, och L 556 Bromsta, Odensala sn, »då avståndet är så obetydligt och namnet sällsynt».

Skånela socken.

I Joh. Bureus' handskrift »Sveorum Runæ» (F a 5) finnes en runinskrift (n:r 346) från Kälby, Skånela sn. Likaså i F a 1, s. 78. Någon gård med detta namn finnes emellertid icke i Skånela. Bureus hänvisar till »Lib. 1:123», d. v. s. till sin egen samling F a 6, n:r 123 (s. 69). Här finnes också mycket riktigt samma inskrift anförd under rubriken: »Kälby för forstughudören». Socken uppges här icke, men om närmast föregående inskrift (n:r 122) säges: »Ligger widh Steensta i Skånila S». Detta är tydligen anledningen till att Bureus vid ordnandet av sina samlingar har antagit att också n:r 123 hörde till Skånela sn. Den omedelbart följande inskriften (n:r 124) är emellertid från »Jädhra tädh, i Tybbela S», d. v. s. L 27 Jädra, Håbo-Tibble sn. Bureus' inskrift n:r 123 härrör i själva verket också från Håbo-Tibble sn och är identisk med L 24. Kälby är en felläsning för Bälby.

321. Skalmsta, Skånela sn.

Pl. 14.

Litteratur: B 38, L 487, D 2:132. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 119; O. Celsius, SR 2, s. 57, 59; UFT h. 6 (1877), s. 26; G. Stephens, ONRM 3, s. 334; S. Bugge, Runverser (i ATS 10:1), s. 108 f.; E. Brate i S. Bugge, Der Runenstein von Rök (1910), s. 277, Sverges runinskrifter (1922), s. 31, Svenska runristare (1925), s. 89, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: J. Peringskiöld o. J. Hadorph, träsnitt (i Monumenta 3 och B 38); Dybeck a. a. (ligger till grund för heliotypi hos Stephens); Brate foto 1909 (ATA).

Runstenen står rest o. 175 m. N om Skalmsta, o. 50 m. V om landsvägen, i kanten av en backe. Den restes här år 1940. Tidigare låg den djupt nedsjunken i åkern 20 m. längre åt SÖ, så att endast en obetydlig del av ristningen var synlig.

Stenen är icke omtalad i *Ransakningarna*. Den är första gången avtecknad av Peringskiöld. Den fanns vid »Skalmsta by wester norr om byn». O. Celsius fann den vid »Skalmsta torp, Runsten kallat»; han undersökte inskriften den 4 juni 1727. Dybeck: »Denne å två sidor ristade sten står i en åker norr ut från Skalmstad, icke långt från häradsvägen.»

Rödaktig och grå granit. Ett mindre stenblock, vars framsida (A) och v. smalsida (B) blivit tydligt tillhuggna. Jfr U 313. Höjd (över markytan) 1,58 m., bredd (över mitten) 0,73 m.; v. smalsidans bredd 0,59 m. Ristningslinjerna äro i stort sett djupa och breda, ramlinjerna ovanligt breda. Ristningen är genomgående tydlig, alla runorna äro fullt säkra.

Inskrift:

A: uitan · lit · raisa · stain · pinsa · eftir · sun sin - uk · karl · eftir · broður · sin

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

B: siutasirin · marnu · mapsi · eftir · utulf

60 65 70 75 80 85

uitan let raisa stein þenna eftir sun sinn ok Karl eftir broður sinn.

Sveinn risti runar þessar eftir Uddulf.

»uitan lät resa denna sten efter sin son och Karl efter sin broder.

Sven ristade dessa runor efter Uddulv.»

Till läsningen: Intet sk vid början eller vid slutet av de båda inskrifterna. Första stapeln i 12 s är neddragen till ramlinjen: ȝ. I 22 och 32 s saknas nedre stapeln: ʌ. 24 e är stunget med en utomordentligt djup och tydlig punkt. Endast nedre delen av en bst är i behåll vid r. 35. Av 36 u är ung. halva runan bevarad. 42 e är säkert stunget. Bst i 47 b äro något svaga. — 57 i är skadat på mitten. 59 t är upp- och nedvänt. Runorna 60—65 asirin stå tätare än övriga runor i inskriften. I 74 s saknas nedre stapeln. 76 e är säkert stunget. Om runorna vid de båda ristningsytornas gemensamma kant gäller, att inga ramlinjer ha funnits, och runorna ha sålunda icke blivit senare avslagna. Möjligen förhåller det sig på samma sätt med runorna vid de båda andra ytterkanterna: B 60—69 asirin · marn och A 35—44 - uk · karl · eft.

Peringskiöld: Intet sk efter 5 n, 8 t, 18 n, 52 r. 42 a, 74 k, 76 a. — Celsius: Sk även efter 3 t. R. 35 saknas. 42 e. Om 29 s antecknar Celsius, att »den nedersta strecken [var] smahl och grundt allenast utkastad». B-sidans inskrift upptages icke hos Celsius. — Dybeck: Sk efter 31 n. 72 i, 74 k. — Brate: I 29 s »är nedre staven smal och slutar 1 cm. nedifrån». 71—75 mapsi.

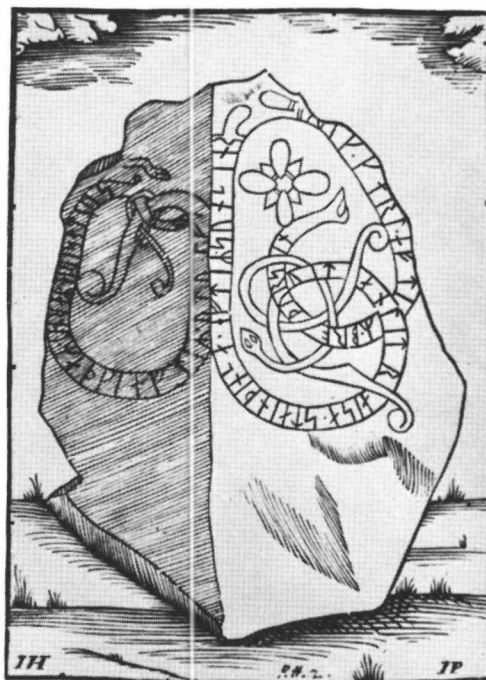

Fig. 30. U 321. Skalmsta, Skånela sn.
Efter B 38.

J. Göransson ger i *Bautil* följande översättning av inskrifterna: »Vitan lät resa sten thenna efter son sin; ok Karl efter broder sin: Siutasirin, then högt bedröfwade ok trolofade Möen efter Adolf.»

Första delen av inskriften B, runorna 56—75, utgöres av lönnskrift. Dybeck förmodar, att här dölja sig orden **karpu mirki**. Stephens antager, att 71—75 **mipki** (enligt Dybecks läsning) är en förkortning av **mip ki[arpu]** »gjorde med, deltog i». 64—70 **in · marnu** skall innehålla ett ortnamn, 59—63 **tasir** ordet 'töser', unga flickor. Han tolkar senare delen av inskriften sålunda: **siu tasir in marnu mip ki[arpu]** »seven tassess in Marn mith-gared (took part, shared with their father and brother, in this memorial) after Utulf». — S. Bugge antager, att runristaren avsiktligt har flyttat om runorna för att försvåra läsningen. 71—75 **mipki** (enligt Dybeck) blir genom omställning **mikiþ**. Genom liknande omflyttning av det föregående får han fram läsningen: **raistu mini sunar mikiþ**. »De reiste et stort Sønne-Minde efter Uddulv.»

Grundtanken hos Bugge, att lönnskriften består i en omställning av runorna, torde vara riktig. Utgående därifrån (och från sin läsning 71—75 **mapi**) har Brate lyckats få en vida bättre och sannolikt riktig lösning. Lönnskriften är enligt Brate avfattad efter följande grundsatser: 1. 66 och 71 **m** är stupruna och skall läsas såsom **ṛ**, liksom också 59 **t** är upp- och nedvänt. 2. I varje rungrupp läses varannan runa först från vänster till höger, sedan från höger till vänster. Dock läsas tre gånger tvenne runor i följd, dels 63—64 **ri** (förmodligen för att två **i** icke skulle stå bredvid varandra), dels 67—66 **ar** och 72—71 **ar** (i ordslut). 3. I de båda sista orden börjar läsningen med mittrunan. På dessa sätt får man följande läsning:

s u a i n r i s t i · r u n a r · þ i s a r
56 58 60 62 65 63 64 61 59 57 68 70 69 67 66 73 75 74 72 71

Namnet **uitan** är icke känt från någon annan källa. På runstenen U 306 hade Dybeck läst namnet **uitarn**, och detta har sedan av honom (liksom i *UFT* och av Brate) sammanställts med Skalmsta-stenens **uitan**, vilket därför förmodades vara fel för **uitarn**. På de båda närbelägna inskrifterna skulle givetvis avses samme man. Emellertid har U 306 icke alls **uitarn**, utan **iubiarn**. Skalmsta-stenens **uitan** står därför fullständigt isolerat. Namnet är sannolikt sammansatt. Efterleden kan i så fall knappast vara annat än *-dan*. Förled är rimligtvis *Vi-*; men även *Við-*, *Við-*, *Við-* vore tänkbart. Av sammansättningar med *-dan* förekommer f. ö. endast *Halfdan*. *Dan* och *Halfdan* äro uppenbarligen appellativer, som blivit brukade som tillnamn och mansnamn. Ett *Vi-Dan* eller *Vidan* är väl därför snarast en tillfällig och sällsynt namnbildning.

Uddulfr är likaledes ett sällsynt namn. Det är f. ö. icke känt från runinskrifterna eller från norska och isländska källor. Ett enstaka belägg (eller möjligen två) finnes från Småland under medeltiden (Lundgren-Brate).

322. Stensta, Skånela sn.

Pl. 15.

Litteratur: B 46, L 490, D 2:133. J. Bureus, F a 6 s. 69 (Bureus), F a 5 n:r 345, F a 1 s. 77, F a 10:2 n:r 13; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 1 5:1 n:r 54, Monumenta 3, bl. 121; O. Celsius, SR 1, s. 391; UFT h. 6 (1877), s. 27; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 38, Anteckningar (ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (F a 10:2), kopparstick (F f 6 n:r 143); Peringskiöld, teckning (F 1 5:1), träsnitt (i F 1 5:1, Monumenta 3 och B 46); Dybeck a. a.; Brate foto 1908 (ATA); I. Schnell foto 1930 (ATA).

Runstenen står 20 m. V om infartsvägen till Stensta, 10 m. SV om sydvästra hörnet på västra flygeln.

Stenen var känd redan av Bureus. Den »ligger wid Steensta i Skånila S». I *Ransakningarna* uppges, att »Wijdh Steensta Skagzledh finnes en Runasten och pärijtat Runaskriff, men